

пов'язує досягнення цілей загальної та індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень. Функції адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції реалізуються за допомогою відповідних методів. Метод (від грецького *methodos* – шлях до чого-небудь, простежування, дослідження) – це «шлях, спосіб, прийом практичного здійснення чого-небудь», «свідомі систематичні й послідовні дії, що ведуть до досягнення якої-небудь мети», «спосіб досягнення мети, сукупність прийомів та операцій теоретичного або практичного освоєння дійсності, а також людської діяльності, організованої певним чином» [4]. Універсальними методами будь-якої діяльності з загальнотеоретичних позицій є переконання та примус. Метод переконання – це система заходів правового і неправового характеру, які проводяться органами публічної адміністрації, що проявляється у здійсненні виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів з метою формування у громадян розуміння необхідності чіткого виконання вимог законів та інших правових актів. Основними формами реалізації методу переконання при здійсненні адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є індивідуальні та колективні бесіди, обговорення поведінки особи, встановлення над нею індивідуального і колективного шефства, стимулювання участі в суспільно корисній діяльності і т. ін. На практиці позитивно себе зарекомендувала форма бесід.

Список використаних джерел

1. Словник іншомовних слів : За ред. О. С. Мельничука. К.: УРЕ, 1997. 920 с. С.727
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с. С.13-35
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник для студ. вищ. навч. закладів / Скакун Ольга Федорівна / Національний ун-т внутрішніх справ. - Х. : Консум, 2005. 656 с. С.225-226.).
4. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови: Близько 7000 слів, ст. / Івченко А. О. Х. : Фоліо, 2005. 766 с. ISBN: 978-966-507-211-9

Коваль Богдан Вікторович
старший викладач кафедри
кримінальної юстиції ННПП
Національної академії
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА СТОРОНИ ЗАХИСТУ НА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РАЗІ ВІДМОВИ В ПРОДОВЖЕННІ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (ПРОКУРОРОМ АБО СЛІДЧИМ СУДДЕЮ)

Кримінальне провадження, відповідно до положень ст. 7 КПК України здійснюється з урахуванням засад, до яких відносяться, зокрема: змагальність сторін; забезпечення права на захист; рівність. Досягнення рівності сторін та

забезпечення їх змагальності у кримінальному провадженні досягається внаслідок відкриття матеріалів кримінального провадження сторонами одна одній. Проте, окремі положення КПК України передбачають можливість закінчення досудового розслідування без надання сторонам та іншим учасникам доступу до матеріалів кримінального провадження.

Питання забезпечення доступу до матеріалів кримінального провадження та ознайомлення з ними досліджували такі науковці як Ю. П. Аленін, Н. Л. Боржецька, І. В. Глов'юк, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. Т. Малярєнко, М. А. Маркуш, Н. М. Обрізан, В. В. Рогальська, В.В. Литвинов, С.О. Ковальчук та інші. Проте недослідженим залишається саме питання реалізації права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження стороною захисту при зверненні прокурора з обвинувальним актом до суду після відмови в продовженні строків досудового розслідування прокурором або слідчим суддею.

Метою цього дослідження є визначення механізмів забезпечення реалізації права на ознайомлення сторони захисту з матеріалами кримінального провадження у разі звернення прокурора з обвинувальним актом до суду після відмови прокурора або слідчого судді в продовженні строків досудового розслідування.

Чинний КПК України чітко розмежовує стадію завершення та стадію закінчення досудового розслідування, виокремлюючи в самостійний темпоральний елемент право сторони захисту на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Такий етап провадження є втіленням принципу змагальності та забезпечення права на захист, коли сторона захисту має можливість ознайомитись з доказами сторони обвинувачення для побудови своєї стратегії захисту і подальшого спростування доказів сторони обвинувачення або згоди з ними у разі їх беззаперечності.

Так, ст. 290 КПК України визначає порядок відкриття матеріалів кримінального провадження, порядок підтвердження сторін одна одній відкриття матеріалів, наслідки невідкриття матеріалів та порядок обмеження права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Однак, ч. 9 ст. 295 КПК України та ч. 7 ст. 295¹ КПК України, визначають особливі підстави та порядки завершення досудового розслідування фактично обмежуючи право сторони захисту на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Так, в обох випадках законодавець зобов'язує прокурора протягом п'яти днів здійснити одну з дій, передбачених частиною другою статті 283 цього Кодексу, а саме:

- 1) закрити кримінальне провадження;
- 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру [1].

Тут слід зауважити, що КПК України визначає строк у п'ять днів на вчинення процесуальної дії, незалежно від залишку днів строку досудового розслідування. Тобто навіть за умови, що строк досудового розслідування на день

відмови уповноваженим суб'єктом в продовженні строків досудового розслідування складає 2 дні, то у прокурора все одно для вчинення процесуальної дії є 5 днів. Тобто понад визначений ст. 219 КПК України строк.

Крім того, положення ст.ст. 295-295¹ КПК України встановлюють для прокурора обов'язок не просто повідомити про завершення досудового розслідування п'ятиденний строк, а саме вчинити конкретну дію, як от звернутись до суду з обвинувальним актом.

Вказана обставина повністю обходить стороною стадію відкриття матеріалів кримінального провадження сторонами одна одній, а також повністю позбавляє сторону захисту можливості ознайомитись з матеріалами кримінального провадження.

Така процесуальна обставина позбавляє сторону захисту можливості підготуватись до підготовчого судового засідання, на якому вирішується значна кількість ключових питань, які неможливо реалізувати без ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Вказане призводить до порушення основоположних принципів кримінального процесу, як то право на захист та змагальність сторін. Як зазначив Ю.П. Аленін: «ознайомлення учасників кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування є одним із найдієвіших засобів охорони їх інтересів та забезпечення реалізації засади змагальності під час закінчення досудового розслідування» [2]. Про важливість відкриття матеріалів сторонами наголошував і Верховний Суд у постанові від 12 жовтня 2017 р. №5-237кє (15)17 зазначивши, що за таких умов, коли стороні обвинувачення відомі всі докази, а сторона захисту не володіє інформацією про них до завершення розслідування, порушується баланс інтересів у кримінальному процесі [3].

ЄСПЛ у своїх рішеннях переважно залишає питання допустимості доказів чи їх використання національним судам, але ніколи не обходить стороною основоположні принципи і засади судового розгляду. Зокрема, у справі «Джасперс проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ вказав, що: «відповідно до принципу рівності сторін сторона обвинувачення не вправі приховувати, не надавати обвинуваченому матеріали, що перебувають у неї або доступні їй, які можуть допомогти обвинуваченому звільнитися від кримінальної відповідальності чи отримати менш суворий вирок. Це право (і, відповідно, обов'язок держави) стосується й матеріалів, які можуть викликати сумнів щодо доказів, наданих обвинувачем» [4].

Пропуск стадії завершення досудового розслідування порушується баланс сторін та зводить нанівець мету підготовчого судового засідання. Більше того, суд не може забезпечити реалізацію права на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження стороною захисту, оскільки до суду надходить тільки обвинувальний акт з додатками, а матеріали кримінального провадження подаються на стадії дослідження письмових доказів.

За результатами дослідження питання забезпечення права стороною захисту на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження у разі звернення прокурора з обвинувальним актом до суду на підставі ст.ст. 295-295¹ КПК

України слід зазначити про необхідність законодавчих змін для забезпечення принципів змагальності та права на захист у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 13.12.2025).
2. Аленін Ю.П. Особливості відкриття матеріалів іншій стороні за новим КПК України: здобутки та прорахунки. Юридичний вісник. 2013. № 4.
3. Постанова Верховного Суду від 17 жовт. 2017 р. у справі №5-237к (15)17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69793657>. (дата звернення: 13.12.2025).
4. Справа №27052/95. Рішення ЄСПЛ «Джаспер проти Сполученого Королівства» від 16 лют. 2000 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58495%22%5D%7D> (дата звернення: 13.12.2025).

Комаринська Юлія Борисівна

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА, ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВОСУДДЯ, ПІД ЧАС ДОПИТУ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Комунікація є складним, ключовим явищем, що забезпечує процес взаємодії, обміну інформацією, спілкування між двома і більше особами. Її можливо визначити як багатогранний феноменом [1], належне налагодження та забезпечення якого має вплив на широкий спектр аспектів людського життя від індивідуальних до глобальних рівнів, у тому числі і в юриспруденції, зокрема у забезпеченні правосуддя.

Юридична комунікація охоплює широкий спектр досліджень і наукових розвідок, заснованих на критичних дослідженнях правових інституцій (наприклад, цивільних/кримінальних судів, державних органів, законодавчих органів) та створенні правової доктрини й юриспруденції (наприклад, адміністративної, статутної та загальної судової практики). Крім того, юридичні процеси (наприклад, судові процеси та судова практика, обговорення присяжних, вирішення спорів) також є предметом дослідження та аналізу для науковців у сфері комунікації та права. Нарешті, сучасне вивчення правової комунікації розширилося і включає різні мультидисциплінарні методологічні підходи для пояснення, виявлення та розуміння права та його соціологічного, критично-культурного та комунікативного впливу на суспільство [2]. Неп залишається в оstonь і криміналістична наука, адже формування та обрання тактики вербальних дій є предметом її дослідження.